

Puppytesten. Wat kun je ermee?

Eliau Hattinga van 't Sant

Wie met zorg en liefde honden fokt, wil ook dat ze goed terecht komen. De blije gezichten van de nieuwe eigenaars verzachten het afscheid van de hondjes waarmee je de afgelopen zeven weken dag en (vaak ook) nacht intensief bent bezig geweest. Niets fijner dan te zien dat de baasjes dolgelukkig zijn met hun pup. Maar je wilt als fokker ook dat de nieuwe baasjes gelukkig blijven met hun aanwinst. Je zit niet te wachten op telefoontjes van ongelukkige eigenaars die hun pup liever kwijt dan rijk zijn, of baasjes die Jan en alleman vertellen dat ze nog nooit zo'n onmogelijke pup hebben gehad, terwijl ze er al vijf van hetzelfde ras (maar van een andere fokker) moeiteloos hebben grootgebracht.

Matching

Een goede 'matching' tussen pup en eigenaar, waarbij het karakter van de pup optimaal is afgestemd op zijn nieuwe leefomgeving en de verwachtingen van zijn nieuwe baasje, vergroot de kans op succes aanzienlijk, gewoon omdat alledaagse ergernissen daarmee voorkomen kunnen worden. Iemand die graag een zelfstandige hond heeft, wordt ongeduldig van een pup die geen stap alleen wil doen of die voortdurend voor zijn voeten loopt. Iemand die niets liever doet dan knuffelen, raakt teleurgesteld als zijn pup daar geen boodschap aan heeft.

Verder kunnen goede voorlichting en begeleiding van de eigenaar gedurende de eerste weken een hoop problemen voorkomen. Een pup in huis zet iemands leven nu eenmaal hartgrondig op zijn kop. Veel – ook ervaren - eigenaars vallen dan ook hard van hun roze wolk als het schattige bolletje overal zijn tanden inzet, hen nachten lang wakker houdt met luid gekerm en niet doet wat het volgens de boekjes moet doen. Het is dan ook heel prettig als een fokker niet zomaar wat standaardadviezen geeft, maar raad geeft die is afgestemd op het specifieke karakter van de pup.

Indruk

Iedere fokker die intensief met de pups omgaat vormt zich een beeld van het eigen karakter van een pup. Hij of zij ziet immers dat 'witoortje' zich door zijn broertjes en zusjes op zijn kop laat zitten of dat 'bandje groen' de eerste keer niet goed naar buiten durft. Hij herkent misschien minder leuke trekjes van de moederhond in een van de pups of heeft een zwak voor een pup omdat die hem zo aan zijn favoriete oudste hond doet denken. Veel fokkers houden dan ook wel bewust of onbewust rekening met hun indruk van het karakter van een pup bij de plaatsing.

De fokker ziet echter de pups meestal alleen in een bepaalde constellatie, namelijk in hun vertrouwde omgeving binnen de sociale context van de nestgenoten en moederhond. Wat hij of zij minder goed weet, is hoe de pup zich gedraagt als hij er alleen voor komt te staan in een vreemde omgeving; in de situatie dus die zich juist voordoet bij de verhuizing naar de nieuwe eigenaar. Alleen al om die reden kan een goede puppytest of een assessment door een onbekende op een vreemd terrein veel aanvullende informatie bieden. Bovendien maken de pups de eerste weken een enorm snelle ontwikkeling door, waardoor het gedrag dat de fokker in een eerdere fase heeft gezien en als kenmerkend heeft onthouden, helemaal niet meer zo prominent hoeft te zijn op het moment dat de pup naar zijn nieuwe eigenaar gaat. Ook hiervoor kan een puppytest voor de fokker een eye-opener zijn.

Huiswerk

Wanneer je er als fokker voor kiest om je pups door een ‘professionele’ puppytester te laten testen dan moet je echter wel goed je huiswerk doen. Er is namelijk geen officiële opleiding voor puppytester en er is ook geen standaard puppytest. Zowat iedereen die aan puppy’s testen doet – rasverenigingen, blindengeleide scholen, gedragstherapeuten, hondenschoolhouders en trainers – heeft een eigen test. De meeste zijn echter afgeleid van de Campbell test, aangevuld met testjes die zijn ontwikkeld om blindengeleide honden te selecteren.

Campbell ontwikkelde zijn test in de jaren zeventig van de vorige eeuw om te kunnen beoordelen hoe geschikt bepaalde pups waren als werk- of gezinshond. Hij verzond vijf testonderdelen - lokken, volgen, op de rug leggen, aaien en zweven – om de houding van de pup ten opzichte van de mens (aanhankelijk-onafhankelijk) en de acceptatie van menselijk leiderschap te meten (dominant-onderdanig). Geheel in de geest van die tijd was Campbell van mening dat pups die snel aan kwamen gekwispeld, opsprongen, in schoenen of handen beten en zich verzetten tegen allerlei menselijke dwanghandelingen, ‘dominant’ waren. Hondjes die niet wilden komen en geen verzet boden zouden daarentegen moeilijk te socialiseren zijn en zich kunnen ontwikkelen tot angstbijters. Geschikt als werk- of gezinshond waren volgens Campbell de pups die hier tussenin scoorden.

Dominant?

De wijze waarop Campbell de pups scoorde is echter weinig waardevol gebleken. Het grootste probleem vormt de interpretatie van ‘dominant’ gedrag. Campbell ging ervan uit dat ‘dominantie’ een vaste, blijvende eigenschap is. In 1994 toonde Beudet en collega’s al aan dat dit niet het geval is: bij een hertest van 39 pups met 16 weken vertoonde slechts 38% hetzelfde sociale gedrag. Dat is niet zo vreemd, want hoe een hond zich gedraagt, is sterk afhankelijk van wie hij tegenover zich heeft, zijn belangen, zijn kans op succes en zijn (leer)ervaringen op dit gebied. Dit kan dus per situatie wisselen.

Verder meende Campbell dat verzet (spartelen, bijten) tegen het op de rug leggen, stevig aaien en laten zweven wees op dominantie, terwijl we tegenwoordig weten dat het grootste deel van dergelijk verzet bij honden juist uit angst voortkomt. Het opspringen van pups tegen mensen is vaak een poging om hun mondhoeven te likken, een volkomen normale begroetingswijze. En als pups proberen te bijten in de schoenen van de tester als deze wegloopt, dan is dat meestal niet meer dan spelgedrag: het vangen van een ‘prooi’.

Een puppytester die dus nog aankomt met het oorspronkelijke scoreformulier van de Campbell-test en gaat vertellen hoe dominant de puppies zijn, heeft de boot ergens gemist.

Nuttige informatie

Toch kunnen de testjes van Campbell op zichzelf – met uitzondering van het zweven dat alleen maar ongemakkelijk voor een pup is – wel andere, nuttige informatie geven. Je kunt zien of een hondje al veel zelfvertrouwen heeft of niet. Of hij graag exploreert. Of hij vreemde mensen vertrouwt. Of hij ze leuk, indrukwekkend of een beetje eng vindt. Of hij de steun van een mens in een vreemde omgeving nodig heeft of dat hij het alleen afkan. Of hij graag ergens achter aan jaagt. Of hij bang wordt als mensen ineens rare dingen doen die hij niet helemaal begrijpt en die zijn persoonlijke zone schenden, zoals hem op zijn rug leggen of hem overal aaien. Of hij bang blijft of de tester ineens niet meer ziet zitten na zo’n behandeling of dat hij gelijk weer over gaat tot de orde van de dag en vrolijk voort huppelt.

Die informatie kan goed van pas komen als de pup naar de nieuwe eigenaar gaat, omdat die vanaf dag één kan inspelen op de ‘eigen-aardigheden’ bij de verdere socialisatie

van zijn pup. Een gewaarschuwd baasje telt voor twee. Een hondje dat tijd nodig heeft om aan iemand te wennen, moet op een andere manier kennis maken met de grote mensenwereld dan een pup die iedereen lief en aardig vindt. Bij een hondje dat alles in zijn nieuwe omgeving zo leuk vindt dat hij de puppytester niet ziet staan, weet je dat de nieuwe baas waarschijnlijk hard zal moeten werken om leuker te zijn dan de rest van de wereld. Het hier-komen zal zijn allergrootste prioriteit moeten zijn. Een pup die zich aan de tester vastklampt, zal daarentegen moeten leren op eigen poten te staan en heeft daarbij rustige en geduldige begeleiding nodig.

Geluiden en voorwerpen

Andere veel gebruikte testjes, zoals de confrontatie met vreemde materialen, bewegende voorwerpen en vreemde of harde geluiden geven nog meer informatie over hoe een pup reageert op nieuwe dingen. Schrikt hij of niet? Hoe erg schrikt hij? Hoe reageert hij vervolgens? Gaat hij op onderzoek uit, wacht hij af of er nog meer gaat gebeuren, neemt hij de benen of zoekt hij een veilig plekje? En waar is dat veilige plekje? Gaat hij naar huis, duikt hij onder de eerste beste struiken die hij tegenkomt of stort hij zich in de armen van de tester. Handig om te weten als je als baas met je pup de straat op gaat. Ik zie nog mijn eerste pup een sprintje trekken het halve park door richting drukke straat met mij er hard hollend achteraan nadat we op onze wandeling onverhoeds vijf Duitse Doggen tegenkwamen. Dat was wat teveel van het goede voor mijn kruimel. Sinds die tijd gaat mijn persoonlijke voorkeur uit naar pups die hun heil tussen mijn voeten zoeken.

Apporteren

Een van de meest gebruikte testjes voor ‘werkhonden’ is het apporteren van (bij voorkeur meerdere) vreemde voorwerpen, zoals plastic of houten voorwerpen, pluche speelgoed, een bal, een konijnenvel of –voor jachthonden – een klein dood konijntje. Ook hier valt weer veel informatie uit te halen. Vindt de pup het leuk om ergens achteraan te rennen? Heeft hij voorkeur voor een bepaald type ‘prooi’? En wat doet hij ermee? Belangrijker nog: is hij bereid om deze weer af te staan en hoe gemakkelijk gaat dat? Vindt hij het leuk om er samen met de tester een spelletje mee te spelen of probeert hij zover mogelijk uit de buurt van de tester te blijven?

Ook als je niet per se een hond wilt hebben om mee te ‘werken’, is het prettig om al vanaf het begin te weten of je je pup gemakkelijk met spel kunt motiveren en hoe fanatiek hij hierin is. Als je met spel de aandacht van een pup kunt trekken en vasthouden, is dat immers een prettig hulpmiddel bij de training en opvoeding. Je kunt het gebruiken om hem snel te laten komen of af te leiden van ongewenste bezigheden. En soms kom je met apporteertestjes ook te weten of er een klein duveltje met neiging tot bezitsagressie in hem schuilt. Je kunt dan gelijk al je voorzorgsmaatregelen treffen om te voorkomen dat hij dat gaat ontwikkelen.

Voorspellende waarde

Veel puppytesten zijn in het verleden ontwikkeld om in een heel vroeg stadium geschikte werkhonden – blinde geleide honden, politiehonden, drugshonden – te selecteren. De opleiding van dergelijke honden kost immers veel geld. Daarom was het belangrijk om al snel een schifting te kunnen maken. Veel wetenschappelijk onderzoek naar puppytesten richt zich dan ook op de voorspellende waarde. En die blijkt over het algemeen genomen statistisch vrij laag te zijn. Het gedrag van een puppy tijdens de test is bepaald geen blauwdruk voor de toekomst, noch een exacte weergave van zijn genetische aanleg, zoals sommige mensen nog wel eens denken.

In het verleden werd – ook door wetenschappers – nogal eens uitgegaan van tamelijk statische opvattingen over diergedrag, waarbij men dacht dat het gedrag voor de toekomst al heel vroeg genetisch of door inprenting grotendeels was vastgelegd. Door de vogelvlucht die neuropsychologisch en genetisch onderzoek de laatste decennia hebben genomen is echter duidelijk gebleken dat de plasticiteit van de hersenen vele malen groter is dan ooit werd aangenomen en dat ook de leefomgeving in grote mate bepaalt hoe en wanneer bepaalde genen tot expressie komen.

Door herhaalde leerervaringen kunnen er echter ook op volwassen leeftijd nieuwe verbindingen in de hersenen worden gelegd, waardoor bepaalde gedragingen af of toe kunnen nemen. Bepaalde in de puppytest waargenomen angsten kunnen zodoende door gewenning of door het leggen van associaties met prettige dingen grotendeels worden weggepoetst. Zodoende kunnen pups die wat minnetjes uit de puppytest kwamen bij de juiste begeleiding en training best uitgroeien tot uitstekend presterende werkhonden.

Uitgebalanceerd

Andere gedragingen komen pas op latere leeftijd tot (volledige) ontwikkeling. Soms onder invloed van hormonale of fysieke ontwikkelingen, soms omdat ze op een andere wijze in een latere fase door genen ‘aan’ gezet worden. Zo kunnen een groot libido bij reuen of een zeer sterke neiging om dingen na te jagen een behoorlijk storende invloed hebben op de prestaties van werkhonden. Een gangbaar antwoord op het eerste ‘probleem’, op zeer jonge leeftijd castreren, kan weer ander minder gewenst gedrag met zich meebrengen.

In het algemeen stabiliseren gedragingen pas wanneer de hersenen zijn volgroeid en uitgebalanceerd. Uit onderzoek van Crone bij mensen is gebleken dat dat veel later plaatsvindt dan voorheen werd gedacht; pas rond de 22-23 jaar. Dat veel, vooral grotere rassen, pas op late leeftijd zoals men zegt ‘geestelijk volwassen’ zijn - zo rond de 2-3 jaar -, zou wel eens op soortgelijke neurofysiologische processen kunnen wijzen. Kortom, voor de fokker die de pupkoper met ambities op werkgebied ter wille wil zijn, geeft een puppytest onvoldoende houvast: voor de selectie van goed presterende werkhonden is een test op volwassen leeftijd veel betrouwbaarder.

Toch lijken sommige gedragingen in de test, zoals goed apporteren, juist weer wel te wijzen op al vroeg ontwikkelde, blijvende eigenschappen. Volgens diverse onderzoeken ligt voorspellende waarde van het goed apporteren in een vreemde omgeving vrij hoog en geeft het een aardige indicatie voor goede trainbaarheid, zelfvertrouwen en prettig sociaal gedrag. Ook allemansvriendelijkheid lijkt iets blijvends te zijn dat op vroege leeftijd waarneembaar is.

Weerbericht

Ik beschouw zelf een goede puppytest een beetje als het weerbericht. Je krijgt een indicatie van waar de hogedrukgebieden en de depressies ongeveer zitten, maar óf en hoe hevig die op een bepaalde plek tot uiting komen, blijft tamelijk onzeker, zeker op de langere termijn. Het voordeel van het weerbericht is echter dat je gerichte voorzorgsmaatregelen kunt nemen. Wie een paraplu meeneemt, wordt minder nat.

Een goede puppytest geeft heel snel een indicatie van de stand van zaken op dat moment. Je ziet waar een pup (al) goed mee om kan gaan en waar hij moeite mee heeft. Je ziet wat zijn voorkeursstrategie is als hij ergens mee wordt geconfronteerd. Je ziet hoe hij zich gaat gedragen als hij gestrest raakt. Die kennis maakt maatwerk mogelijk en geeft de fokker en de nieuwe eigenaar een ruime voorsprong boven degene die alles gaandeweg moet ontdekken; zeker in de vroege periode waarin dingen razendsnel mis kunnen gaan.

Interpretatie

Al zit een puppytest nog zo goed in elkaar, alles staat en valt echter met de invulling die de puppytester eraan geeft. Behalve ervaring, geduld en een goed observatievermogen is een gedegen en vooral up-to-date kennis van hondengedrag een vereiste. Een puppytester moet het verschil kunnen zien tussen een pup die gewoon vrolijk rond buitelt en een die rondrent omdat hij gestrest is. Hij moet kunnen zien of een pup wegloopt uit desinteresse of uit angst. Hij moet weten dat hondjes die op een warme dag plotseling gaan hijgen, dat ook kunnen doen omdat ze gespannen raken. Hij moet weten wat het effect kan zijn van zijn handelingen en wanneer hij de test moet afbreken.

Een puppytester die gedrag verkeerd interpreteert, kan schade aanrichten: tijdens de test omdat de pup daardoor een slechte ervaring kan opdoen; op de lange termijn, omdat de adviezen van de puppytester dan juist averechts kunnen werken. Helaas is het niet altijd gemakkelijk om er als fokker van te voren achter te komen welke puppytester goed is en welke niet. Het kan in ieder geval geen kwaad om eens goed door te vragen wat de puppytest precies inhoudt en hoe de puppytester aan zijn kennis komt. Ook inlichtingen inwinnen bij andere fokkers die ervaring hebben met verschillende puppytesten en -testers is raadzaam. Het gaat tenslotte om een goede toekomst voor de pups.